

РОЛЬ ХОРЕОГРАФІЇ У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Д.С. Сарвілова

(викладач, Ізмаїльський державний гуманітарний університет)

Автор раскрывает специфический потенциал хореографического искусства для воспитания младших школьников, обеспечивая благотворное влияние главным образом на мировоззренческую, морально-этическую, интеллектуальную, эмоционально-чувственную, коммуникативную сферы личности. Выдвигается предложение о включении хореографии в обязательный курс общеобразовательной школы.

The author reveals the great potential for choreographic art education of primary school children. The author concludes that the process of choreographic training has beneficial effects on the main areas of personal development, such as ideological, moral and ethical, intellectual, sensual, communicative and others. The author proposes the inclusion of choreography as a compulsory course of school.

На сучасному етапі розбудови національної школи особливого значення набуває проблема формування естетичної культури підростаючого покоління. Не менш актуальною є й проблема виховання здорової, гармонійної, фізично і духовно розвиненої творчої особистості дитини, здатної сприймати, розуміти та примножувати естетичні цінності.

Розв'язання цих питань можливе за умов залучення дітей до мистецтва, зокрема хореографічного, яке має специфічні й значні можливості впливу на особистість: у процесі хореографічної діяльності відбувається випереджувальний розвиток естетичної культури дитини, збагачення її фізичної та емоційно-почуттєвої сфери, формування особливого стану психофізичної свободи та творчої активності.

На жаль, ще й досі у системі виховання молодших школярів хореографія недооцінюється, тому сам предмет «Хореографія» не набув статусу базової дисципліни інваріантної частини навчального плану в загальноосвітній школі і викладається за рахунок варіативної частини – як навчальний предмет за вибором. Натомість елементи ритміки та хореографії застосовуються на уроках фізичного виховання, музичного мистецтва, у позаурочній діяльності учнів.

На виховні можливості хореографічного мистецтва звертали посилену увагу видатні українські митці Г.О.Березова, К.Ю.Василенко, В.М.Верховинець, П.П.Вірський, А.Г.Гуменюк, О.П.Колосок, О.Мартиненко, А. Шевчук та ін. У їх працях, зокрема, розкривається значення мистецтва танцю у вихованні естетичного смаку та розвитку навичок культури в життєдіяльності дитини.

Мета статті – розкрити значення хореографії у вихованні саме молодших школярів.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті (1, 1), Державній комплексній програмі естетичного виховання (2, 1) зазначається, що саме в системі освіти цілеспрямовано, послідовно й ефективно здійснюється естетичне виховання дитини, яка здатна сприймати, розуміти та використовувати художньо-естетичні цінності в житті та мистецтві. Тож сучасна школа скеровує свої зусилля на те, щоб забезпечити належним чином процес естетичного виховання учнівської молоді, створити педагогічні умови, які б сприяли підвищенню рівня їхньої естетичної вихованості.

Сучасні дослідники (Г. Березова, М. Боголюбська, Л. Бондаренко та ін.) підкреслюють, що серед предметів художньо-естетичного циклу, у процесі вивчення яких здійснюється естетично-творчий розвиток учнів, одне з головних місць належить хореографії. Це зумовлено тим, що хореографічне мистецтво здатне задовольнити прагнення особистості до естетичного зростання, поєднати її внутрішній і зовнішній світ, активізувати творчу уяву та емоційні реакції дитини (3, 5). Хореографія, що спирається на музично організовані, умовні,

образно-виразні рухи людського тіла, сприяє формуванню емоційної сфери особистості, втіленню в танцювальних рухах особливостей її характеру, формуванню в неї духовних цінностей.

Хореографія – мистецтво, що подобається дітям. Уміння відчувати, розуміти музику і гарно рухатися – невід’ємна частина загальної культури людини, до якої потрібно долучатися з юних років. Заняття хореографією, завдяки своїй універсальності, надто важливі для виховання підростаючого покоління: діти удосконалюються духовно, фізично та інтелектуально.

Танець розкриває в дитині світ прекрасного, що особливо цінно у процесі формування характерно-естетичних цінностей підростаючого покоління. Досвід переконує, що виховання дітей засобами танцювального мистецтва не лише виробляє естетику рухів, але й вчить знаходити в танці естетичну насолоду.

Естетичне виховання засобами хореографічного мистецтва сприяє формуванню ідеалів, морально виховує (через естетичні прояви етичного), робить людину духовно чуйною до інших людей, нетерпимою до проявів аморальності й несмаку; формує спрямованість інтересів; розвиває здатність творити за законами краси; породжує високі естетичні і моральні запити (4, 7).

Однак естетичне виховання засобами хореографії – не єдиний виховний напрям цього різновиду мистецтва. Хореографія як синтетичний вид мистецтва має велике значення і в розумовому, фізичному, моральному, національно-патріотичному, статевому вихованні молодших школярів.

Так, вивчення мови рухів різних видів танців сприятиме розвитку розумового апарату дитини. Виконуючи вправи класичної, народної, сучасної хореографії, учні матимуть змогу «відчути» зміст певного танцювального терміна, оскільки в самому понятті закладені темп, ритм, характер рухів. Тобто через тілесні дії відбуватиметься розумовий розвиток дитини. Крім того, використання на уроках хореографії танцювально-ігрових методичних прийомів забезпечить позитивно-емоційне тло для засвоєння знань означених видів хореографічного мистецтва (5, 62).

Специфічною особливістю хореографічного мистецтва є художній образ. Як будь-який різновид мистецтва, хореографія сприяє моральному вихованню дитини, відбиваючи навколишнє життя в художніх образах. Саме із системою художніх образів пов'язана здатність хореографічного мистецтва здійснювати специфічну функцію – викликати у дитини глибоку моральну насолоду, будити в неї художника, здатного творити за законами моральності й краси.

Наш досвід організації й стимулювання хореографічної діяльності учнів початкової школи переконливо доводить, що модель морального виховання молодших школярів засобами хореографії передбачає задоволення від добрих справ, перемоги над собою й зовнішніми перешкодами, зміцнення сили духу від вибору принципового поведіння, милосердя, чуйності, дбайливості у відносинах, готовність допомогти одноліткові, повага колективу.

В підсумку ця модель передбачає успішне виховання людини з різнобічним кругозором, науковим світосприйняттям, свідомістю особистої відповідальності за все, що відбувається в навколишньому світі, критично мислячої, самостійної в думках і вчинках, світоглядно принципової людини.

Сутність морального виховання засобами хореографічного мистецтва полягає в тому, що воно гармонійно розвиває духовні й творчі здібності людини від здатності почувати й переживати красу, насолоджуватися й правильно оцінювати прекрасне до здібності творити й діяти за законами краси й високої моральності.

Заняття хореографією сприяють поліпшенню емоційного, психологічного й фізичного стану, зниженню гіподинамії, зняттю перевантажень, вихованню почуття колективізму, розвитку наполегливості, сили волі й художнього смаку дітей.

Хореографія має потенційні можливості для вирішення багатьох завдань фізичного виховання, в тому числі й сприяння розвитку координаційних здібностей, оскільки

хореографічні уміння й навички за своєю природою, структурою й методикою вивчення ідентичні до рухових.

Водночас слід зауважити, що зміст хореографічної діяльності повинен будуватися на підготовчих, ритмічних, танцювальних вправах і комбінаціях, адже підготовчі вправи забезпечують учнів початкових класів знаннями з основних видів танців, формують танцювальні вміння та навички, розвивають координацію рухів, невимушеність жестів, гарну поставу, танцювальну легкість тощо.

До того ж заняття хореографією найбільш відповідає потребам, здібностям та можливостям дітей молодшого шкільного віку. За допомогою засобів ритміки і хореографії вирішуються такі завдання: всебічний, гармонійний розвиток форм і функцій людського організму, спрямований на вдосконалення фізичних здібностей, покращення здоров'я; формування важливих музично-рухових умінь та навичок.

Дисциплінованість, працьовитість і терпіння – ті властивості характеру, які необхідні не тільки в хореографічному класі, але й у побуті. Ці якості роками виховуються педагогами-хореографами і визначають успіх у багатьох справах.

Почуття відповідальності, так необхідне в житті, рухає дітей, які займаються хореографією, вперед. Не можна підвести партнера в танці, не можна запізнитися, оскільки від тебе залежать інші, не можна не вивчити, не виконати, не допрацювати.

Акуратність у хореографічному виконавстві, охайність форми в хореографічному класі переноситься і на зовнішній вигляд дітей у школі. Вони виділяються не тільки своєю поставою, але й зачіскою, чистотою й елегантністю носіння звичайного одягу.

Оскільки танок є специфічним відображенням об'єктивної дійсності, він утілює ідейно-моральні цінності не тільки танцюриста, але й загальнолюдські надбання, накопичені віками, бо танок виражає морально-естетичний досвід своєї епохи. Різноманітні жанри народного хореографічного мистецтва віддзеркалюють духовно-моральний зміст життя народу. Народний танок, будучи скарбницею народної мудрості, просто й доступно передає глибину думки поетичних образів, моральних ідеалів і цінностей народу. Знайомлячись з різноманітними жанрами народних танців, дитина не тільки пізнає зразки хореографічного фольклору, але й усвідомлює історичне минуле свого народу, сприймає його духовну культуру.

Цікавими й корисними для національно-естетичного розвитку є українські рухливі ігри зі співом, записані та опрацьовані видатним українським педагогом-хореографом В. Верховинцем (6). Учений був переконаний, що впровадження в навчально-виховний процес з хореографії українських рухливих ігор зі співом сприяє розвитку національних почуттів дитини, оскільки в основі національного лежить особливий духовний шлях. На думку В. Верховинця, бути патріотом, любити Батьківщину означає не просто любити національний характер свого народу, але й духовність цього національного характеру і водночас характер його духу. «Для того щоб бути патріотом, любити Батьківщину й мати змогу злитися з нею почуттями, волею та життям, необхідно відчувати духовне життя народу й творчо зміцнювати себе в силах і засобах цього життя, тобто прийняти українську історію, український фольклор, українську пісню, український танець. Лише піднявшись на вершину національної культури, людина може розкрити для себе загальнолюдські цінності. Тільки зміцнившись у національних традиціях, особистість може одержати доступ до витворів чужого національного духу» (6, 3).

Танцювальні ігри, запропоновані В. Верховинцем, поєднуються з літературним текстом і народним співом, у яких закладено характерні особливості українського народу. Саме тому введення в зміст хореографічної діяльності національних ігор надасть учням початкових класів можливість отримати знання з історії й культури свого народу. Їх усвідомлення допоможе школярам у практичному відтворенні духовної культури своєї нації. Крім того, вивчення українських танців ознайомить учнів початкових класів з українською музикою, зокрема пісенним фольклором, а також із національним костюмом, його смисловим та символічним наповненням.

Отже, хореографічне виховання має велике значення для всебічного розвитку особистості. Недаремно елементи хореографічного мистецтва як складові педагогічних

систем (давньогрецька музична система, система «вишуканих наук» часів Петра I, вальфдорська педагогіка, музично – виховна система Корфа) багатьох країн включались в естетичне, розумове, патріотичне, моральне та фізичне виховання.

Оптимальним вирішенням завдань духовного та фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку може стати введення обов'язкових уроків хореографії. Регулярні заняття хореографією сприяють зміцненню здоров'я, фізичному розвитку, виправленню деяких вроджених фізичних недоліків, формуванню правильної постави, вихованню морально-вольових якостей. У процесі занять хореографією зміцнюється весь суглобово-м'язовий апарат, корегуються рухи, відпрацьовується точність, стійкість, розвиваються вестибулярний апарат, гнучкість, витривалість, сила ніг, координація рухів. Під час загального хореографічного навчання у школярів формуються фізичні та вольові якості, висока духовність та самосвідомість дітей, виховуються моральні, вольові якості, розвивається пам'ять, увага, світогляд, загальна культура поведінки.

Процес хореографічного виховання позитивно впливає на подолання труднощів у стосунках між хлопчиками і дівчатками. Спільне виконання танців, зокрема парних, участь у масових іграх і забавах вчить доброзичливому та уважному ставленню один до одного, формує риси гуманності, людяності. Емоційно забарвлена музика, різноманітність видів танців зацікавлюють і приваблюють учнів шкільного віку. Практичне оволодіння хореографічними навичками допомагає розвитку творчої активності, фантазії та уяви, здібності до імпровізації. Отже, виховні можливості хореографічного мистецтва визначають його вплив на основні сфери розвитку особистості – світоглядну, морально-етичну, інтелектуальну, емоційно-почуттєву, комунікативну та ін. Танцювальний етнографічний матеріал, що є зразком норм поведінки, музичної та хореографічної культури українського народу, сприяє розвитку національної свідомості, патріотичних почуттів у підростаючого покоління.

Перспективи подальшого наукового пошуку слід пов'язувати з вивченням ролі хореографічної діяльності молодших школярів та вихованням ціннісного ставлення до міжкультурної взаємодії.

1. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ ст. – К., 2001.
2. Національна державна комплексна програма естетичного виховання: Проект / І.А. Зязюн, О.М. Семашко. – К., 1994.
3. Боголюбская М.С. Музыкально-хореографическое искусство в системе эстетического и нравственного воспитания : учеб.-метод. пособие для клуб. работников; Всесоюз. науч.-метод. центр нар. творчества и культ. просвет. работы. – М., 1986.
4. Тараканова А.П. Система хореографічного виховання у школах і позашкільних закладах : навч.-метод. посіб.; Інститут змісту і методів навчання. – К., 1996.
5. Янаева Н.Н. Хореография. Учебник для начальной хореографической школы. – М., 2004.
6. Верховинець В.М. Весняночка: методичні пояснення до дитячих ігор з співом для дітей дошкільного віку і для молодших дітей трудової школи. – К., 1975.